

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. I. Adulterium solum nunquam dirimit; sed semper, quando est cum machinatione in mortem conjugis legitimi; vel promissione, aut contractu Matrimonij cum adultera, vivente conjuge.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

3. Tertium cum primo simpliciter impedit & dirimit; ibidem in eod. cap. sequitur enim: Cæterum tollerari non debet, si prius vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset. Et refertur prius & post, ad fidei dationem. Hæc ille.

Concluditur. Quæ ibidem latius explicat, & n. 9. concludit, dicens: Sic igitur patet, quod istorum trium tertium solum nunquam impedit, ita quod dirimat. Primum etiam solum nunquam impedit..... Secundum quandoque impedit, & quandoque non; sed semper, quando est cum tertio, impedit.

Ratio huius impedimenti. Sed nunquid semper, quando est cum primo? Respondeo sup. tit. isto cap. Significasti. Tertium cum primo semper impedit, & ratio tota est ordinatio Ecclesie, quia iste est primus casus ad hoc tactus, ubi impeditur contractus ex statuto Ecclesie præcisè illegitimantis personas ad contrahendum. Sed ratio inducens Ecclesiam ad sic ordinandum, est repressio adulterij & homicidij, quæ frequenter acciderent; si tales persona possent legitime contrahere.

Ecce summa seu compendium Doctrinæ Scoticæ de hoc impedimento, quæ multâ indiget explicatione, propter quam plures difficultates, circa eam occurrentes. Hinc, inherendo Scoti vestigijs, Dico;

CONCLUSIO I.

Adulterium solum nunquam dirimit; sed semper, quando est cum machinatione in mortem conjugis legitimi; vel promissione, aut contractu Matrimonij cum adultera, vivente conjugè.

4. Dirimit inter solos criminosos. Suppono tamquam rem certam, impedimentum criminis dirimere inter solos criminosos sive complices, id est, adulteros & occisores, ut patebit ex juribus in progressu citandis, ex quibus hoc impedimentum deducitur; quoniam non meminerunt, nisi complices; & merito, quia in ipsis solis ratio, inducens Ecclesiam ad sic ordinandum, scilicet repressio adulterij & homicidij, locum habere dignoscitur. Et aliundè, cum sit impedimentum introductum, saltem secundariò, in pœnam delicti commissi, æquum omninò est, ut non alios, quàm delinquentes afficiat.

Quod sit subiectum eius. Igitur criminis impedimentum non cadit nisi super personam delinquentem adversus Matrimonium, vel per adulterium contra fidem conjugij, vel per machinationem contra vitam alterius conjugis. Impedietur enim, ne post mortem sui, vel alterius conjugis, contrahere valeat cum delicti complice, scilicet altero adultero vel conspiratore.

Hoc supposito, examinemus primam partem Conclusionis, quæ asserit, adulterium solum nunquam dirimere: solum, inquam, id est, seclusâ tum machinatione in mortem conjugis legitimi, tum promissione aut contractu Matrimonij cum adultera, vivente conjugè.

monij cum adultera, vivente conjugè.

Ita expressè deciditur cap. 6. de Eo qui duxit &c. sequentis tenoris: Significasti nobis, quod cum P. civis spoletanus, quãdam mulierem duxisset legitime in uxorem, eã relicta, cuidam meretrici adhasit: Et infra: Verum cum uxor ipsius esset viam universa carnis ingressa, meretricem, cui adhaserat, ñsponsavit. Nos igitur inquisitioni tuã taliter respondemus, quod nisi alter eorum in mortem uxoris fuerit machinatus, vel eã vivente, sibi fidem dederit de Matrimonio contrahendo, legitimum iudices Matrimonium supradictum: excommunicato minus absolutionis (si petierit) juxta formam Ecclesie impensurus. Innoc. III. Episc. Spoletano.

Ubi Glossa in expositione casus: Nota, inquit, quod licet quis adulteretur cum aliqua, vivente uxore suã, potest illam habere in uxorem post mortem uxoris, nisi vivente uxore fidem ei dederit de contrahendo, vel alteruter in mortem mulieris machinaverit.

Item non obscure colligitur ex cap. 5. 31. q. 1. quod desumptum est ex Concilio Triburien. Si quis vivente marito conjugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo defuncto, eandem sumpsisse dignoscitur, omnimodis publice penitentia subiciatur. In quibus verbis nulla fit mentio invaliditatis hujusmodi Matrimonij.

Sequitur autem: De quo etiam post penitentiam præfatam, si expedierit, servabitur regula: Nisi forte vir, aut mulier, virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur, aut propinquitas aut alia qualibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit, sine ulla spe conjugij maneat perpetuò cum penitentia.

Ubi Glossa verb. Regula, inquit: Contrahendũ scilicet Matrimonium, ut contrahatur cum illa (quam adulterio polluerat) & quod dicit: Si expedierit, hoc idè dicit, si timeatur lapsus juvenilis incontinentia. Igitur solum adulterium non dirimit.

Hinc etiam scriptum habes in Concilio Eliberitano c. 72. (refertur cap. 7. ead.) Si qua fuerit vidua machata, & postea eundem habuerit maritum, post quinquennij tempus, actã legitimã penitentia, placuit eam ad communionem reconciliari.

Ubi Glossa in expositione casus: Quadam, inquit, vivente marito adulterata est cum quodam, quem mortuo marito in virum accepit: Dicitur in hoc cap. quod debet agere penitentiam per quinquennium, & postea debet ad communionem admitti. Quod falsum esset, si Matrimonium initum non valeret: nam propter penitentiam deberet ab adultero separari, ut ad communionem admitteretur. Signum ergò est, tempore istius Concilij Matrimonium illud validum fuisse.

Quid ergò, inquis, ad auctoritatem Leonis Papæ, quæ refertur ead. caus. & q. c. 1. & sic sonat: Nullus ducat in Matrimonium, quam prius polluit adulterio?

Et in Concilio apud Althæum habito, c. 6. (refertur ead. c. 3.) dicitur: Illud vero communi Decreto, secundum canonum instituta, definitum & præjudicamus, ut si quis cum uxore alterius eo vivente fornicatus fuerit, moriente marito, synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus, ne ulterius ei conjugetur Matrimonio, quam prius polluit adulterio.

5. Probatur 1. pars Conclus. ex c. 6. de Eo &c.

6. Item ex c. 5. 31. q. 1.

7. Et cap. 7. ead.

8. Obiectio ex c. 1. & 3. ead.

Nolamus enim, nec Christiane Religioni convenit, ut ullus ducat in conjugem, quam prius polluit per adulterium. Quid clarius dici poterat pro adulterio solo? Neque enim ulla mentio fit vel machinationis, vel promissionis, aut contractus.

9. *Solvitur.* Respondeo: nihil clarius dici poterat, nisi obstarent jura jamjam ex adverso adducta, in quibus præter adulterium requiritur machinatio vel promissio aut contractus; jura autem juribus concordanda sunt; & impedimenta Matrimonij, præsertim pœnalia, potius restringenda, quam extendenda.

Audite Glossam d. cap. 1. verb. Nullus: Hæc, inquit, verba latius patent, quam eorum sententia: deberet enim potius dici è converso, scilicet, quilibet ducat, nisi in tribus casibus tantum exceptis. Puta quando intercessit machinatio, aut promissio, vel contractus.

10. *Adducitur auctoritas D. Aug. pro Conclus.* Hinc D. Aug. lib. 1. de Nupt. & concupif. cap. 10. (refertur ead. caus. & q. c. 2.) Denique, ait, mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri potest conjugium, cum quo præcessit adulterium.

Sed Aliquis videtur dubia. Hæc auctoritate utitur Sanchez lib. 7. disp. 78. n. 1. ad probandam communem sententiam. Sed aliquibus videtur dubia. Nam in editionibus operum B. Aug. (inquit correctores Decreti Gratiani ad d. cap.) ex uno Vaticano codice, unoque item Gratiani exemplari legitur: Fieri verum connubium non potest. In duobus verò Vaticanis recentioribus ejusdem libri abest negatio. Sic illi.

Ego autem addo abesse negationem in editione Plantiniana operum D. Aug. uti etiam in novissima Lovaniensi apud Masium. Interim omitto hanc auctoritatem pro me adducere, & dico, eam, accipiendo negativè, explicandam esse eo modo, quo explicavimus auctoritatem Leonis Papæ.

11. *Alia obiectio ex c. 1. de Eo &c.* Sed enim, dicit aliquis; explicatio Leonis non valet. Quippè ita lego extra de Eo qui duxit &c. cap. 1. quod est Alex. III. Licet in Canonibus habeatur, ut nullus copulet Matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat, uxore suâ vivente, vel qua machinata est in mortem uxoris; quia tamen &c.

Ergo idem est, quamvis fides minimè sit data: hoc namque indicare videtur ly *Maximè*: porro unus ex illis Canonibus, juxta Gloss. ibi, est d. cap. 1. Leonis Papæ.

Resp. Sanchez ex Abbate. Respondet Sanchez sup. cum Abbate ibi n. 3. dictionem illam: *Maximè*, accipi pro ly *Tantum*, ut sensus sit: Et illam tantum cui fidem dederat &c.

12. *Alia solutio ex Coninck.* Coninck autem disp. 31. n. 64. dicit: Particula: *Maximè*, sumitur pro, *Inquam*, vel simili, ut determinet prius dicta, & ostendat Canones, qui (ut patet caus. 31. q. 1.) absolutè dicunt, adulterium impedire Matrimonium, cum hac restrictione esse intelligendos, ut patet ex cap. *Cum haberes*, 5. de Eo qui duxit &c. Ubi cum Pontifex dixisset: *Nosti enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in Matrimonium, quam adulterio polluit*: subjungit: *Et quod hic plus pro-*

cessum fuit (quia nimirum adulteri inierant Matrimonium) *quam si fides præstita dumtaxat fuisset adultera*. Ubi clarè innuit, hanc conditionem (scilicet fidem adulteræ esse datam) sub Leonis dicto subintelligi. Aliàs nullus esset sensus. Hæc ille.

Meo judicio, expositiones istæ ly *Maximè*, satis distortæ & improprie sunt, sed quid dicam? Ut jura juribus concordentur, etiam ad improprias significationes quandoque requirimus, jure id permittente, ut alibi dictum fuit. Iam autem non apparet, quomodo jura hic possint concordari, nisi ly *Maximè*, improprie dictis modis interpretemur. Nam jura ex adverso adducta tam clarè decidunt, solum adulterium non dirimere, ut nullatenus verba eorum in sensum oppositum possint detorqueri, tametsi improprie intelligantur.

13. *Alia probatio 1. part. Conclus. lex c. 7. de Eo &c.* Quid enim illustrius dici posset, quam quod legitur apud Innoc. III. cap. 7. de Eo qui duxit? *Licet* (inquit ille) *vivente uxore legitimâ prædictam M. sibi copulare nequiverit in uxorem: quia tamen uxore defunctâ, utpotè à lege ipsius solutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter consentire: dummodo non præsterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris. Mandamus, quatenus, si est ita, eidem G. ut supradictæ M. affectu adhereat conjugali, licentiam concedatis.*

Ex quo etiam jure, & alijs sup. allegatis, demonstratur veritas sequentis partis Conclusionis, scilicet adulterium semper dirimere Matrimonium, quando conjungitur ei machinatio vel promissio, aut contractus Matrimonij.

14. *Item ex c. 4. 31. q. 1.* Adde cap. 4. 31. q. 1. *Relatum est auribus sanctorum Sacerdotum, quemdam alterius uxorem stupro violasse, & insuper macha, vivente viro, juramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem, quod & factum est. Tale ergo connubium prohibemus & anathematizamus.*

Item cap. 3. de Eo qui duxit &c. quod est Alex. III. *Super hoc verò, quod quaesivisti, an liceat alicui cum ea contrahere Matrimonium, quam uxore suâ vivente, sibi de facto Matrimonio copulavit. Taliter respondemus, quod si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata (sive fidem dederit, sive non) quod eâ defunctâ hanc esset ducturus: secundum Canones ab ejus consortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò est servanda.*

15. *Hoc impedimentum est inventum Ecclesie, idque ex justissima causa.* Ubi cum audis: *Secundum Canones*, cogita & firmissimè teneas, hoc impedimentum non esse juris naturæ, sed merum inventum Ecclesie. Nunquid irrationabile? Absit, sed maximè rationabile ex justissimâ causâ; putâ, ut Scotus dicebat, ad reprimenda adulteria & homicidia, quæ aliàs frequenter acciderent; cum tamen nihil atrocius in conjugio reperiri possit, quam infidias parare, vel dare ansam parandi, vitæ alterius conjugis: siquidem uterque conjux arctissimo ac summo amicitiae vinculo devinciri debet.

16. *Reficitur impugnatio Lutheri & Philippi Melanctonis.* Hinc patet (inquit Sanchez sup.) stultitia impugnationis Lutheri, & Philippi Melanctonis, Ecclesiam carpentium, quod hæc duo impedimenta

Melanct.
an Sanchez.

menta (scilicet adulterium cum machinatione, & adulterium cum promissione aut contractu Matrimonij) induxerit nullâ justâ ratione ducta; quin potius contrâ exemplum sanctissimi Davidis, qui Bethsabeæ Viræ uxorem duxit, cum ejus virum interficere jussisset. Cæterum ineptissima est impugnatio, quia justissimâ ratione ductam esse Ecclesiam probavimus. Nec Davidis exemplum obstat, non enim tunc erat hoc impedimentum ab Ecclesia statutum. Ita præfatus Auctor.

17.
Resp. Scoti
ad exem-
plum Davi-
dis.

Confimiliter ad hoc exemplum respondet Scotus sup. n. 10. Ad primum, inquit, patet, quod lex ista non fuit statuta pro tempore illo: justius tamen fecisset, si eam lapidasset. Et si dicatur, non; quia seipsum tunc lapidasset, quia fuit socius in crimine.

Contrâ; quia vel non excusatus enim per hoc: vel oportet se dicere, quod socius in crimine non tenetur ad eandem penam publicam inferendam, ad quam teneretur, si non esset socius. Si autem excusatus eum de non puniendo illam, per hoc quod remisit sibi illam penam legis, hoc non habemus ex Scriptura: sed quia fuit peccatum privatum, & ideo non debuit illud punire penâ publicâ.

Homicidium
tunc non e-
rat impedi-
mentum.

Et hæc videtur rationabilior responsio: & tunc, quod accepit eam in uxorem, post illa gravia peccata adulterij & homicidij, illud ultimum non fuit impedimentum. Scilicet pro isto tempore; hodie autem foret impedimentum, quia sic ab Ecclesia statutum fuit, ne spe Matrimonij contrahendi, adulteria & homicidia multiplicarentur.

18.
Neque hodie
solum adul-
terium.

Et quoniam hæc ratio deficit, quando adulterio non conjungitur machinatio, vel promissio, aut contractus Matrimonij, ideo tali casu non incurritur impedimentum; & maximè quia id, ut vidimus, Ecclesia satis manifestè declaravit. Uti etiam liquidò manifestavit, voluntatis suæ esse, ut hoc impedimentum incurratur, quando adulterio conjungitur machinatio, vel promissio, aut contractus Matrimonij.

Sed cum hæc sit communis sententia D.D. equidem in multis discrepant circa intellectum dictorum criminum; cum enim adulterium aliud formale, aliud sit materiale tantum; promissio alia ficta, alia vera; una conditio nata, altera absoluta; & similiter machinatio subindè ab utroque adultero proveniat, aliquando ab uno tantum; interdum habeat effectum, & nunquam eo careat, & similia plura occurrant; controversia est inter D.D. quid per adulterium intelligatur, quid per machinationem, & quid per promissionem. Incipio ab adulterio, & dico secundò:

CONCLUSIO II.

Adulterium debet esse perfectum,
& in utroque formale.

19.
Quid hic
si posse-

Per adulterium perfectum intelligimus copulam, quæ sufficiat ad consummandum Matrimonium legitime contractum; quid au-

tem ad talem copulam requiratur, alibi diximus, & ideo hic supersedeo. Sed quæ probatio communis doctrinæ? Quia textus prædicti adulterinam copulam exposcunt, quæ delictum consummatum importat; & maximè in his pænabilibus, & impedimentis Matrimonium dirimentibus, quæ valde restringenda sunt. Ita Sanchez lib. 7. disp. 79. n. 2.

Unde non est satis conatus ad copulam, ut docet Gloss. in cap. fin. de Eo qui duxit &c. *Solus conat-
verb. Cognovit eandem, dicens: Sic pater; quod
sola fides data, vel tantum de facto contrahere, non
impedit Matrimonium uxore defunctâ, nisi ad car-
nalem copulam sit processum, & sic intellige omnia
illa jura, quæ dicunt, quod nullus ducat in Matrimo-
nium, cui dedit fidem de ea ducenda post mortem
uxoris, vel cum qua contraxit de facto. Et ita est
argumentum, quod voluntas sive factum, nisi fuerit
subsecutus effectus, non nocet; quia non obfuit conat-
tus, ubi injuria non habuit effectum; sup. de Sponsal
cap. ult. .... Et idem intellige de eo vel de ea, quæ
machinata est in mortem alterius, scilicet cum esse-
ctu, ut 31. q. 1. Si quis vivente; alias solus co-
natus non impediret, arg. istius cap. quia eadem
ratio videtur utrobique. Hactenus Glossa.*

Nec video quid efficaciter possit objici, sive ex ratione, sive ex autoritate juris vel hominis. Quippè cum jura penam aliquam imponunt absolute & simpliciter pro aliquo crimine, intelligunt de crimine in suo esse perfecto, sive attendunt non tantum affectum, sed maximè effectum.

Scio d. Gloss. objicere sibi aliqua jura, quæ attendunt potius voluntatem seu factum, quam effectum; v. g. cap. Nuper, 4. de Bigamis, ubi declaratur incurrisse penam bigamiæ, qui mortuâ uxore, promotus ad sacros Ordines cum secunda de facto contraxit & cognovit. Sed quid tum? Nam expressis verbis hoc ibi statuitur, in fine: Nos autem in hac questione saliter respondemus, quod cum hujusmodi Clericis, qui quantum in ipsis fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tamquam cum bigamis non liceat dispensari, licet in veritate bigami non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.

21.
Occurritur
objectioni.

Ubi Gloss. in expositione casûs, in fine: Item voluntas sine effectu punitur: quia processit ad effectum, scilicet ad invalidum contractum & copulam.

Absit autem à nobis negare, jus ita posse statuere; sed dicimus non sic esse intelligendum, quando simpliciter punit aliquod crimen, sicut fit in casu proposito, dum simpliciter punit crimen adulterij, nullo verbo indicans, sufficere voluntatem seu affectum intentionis cum aliquo opere subsecuto; v. g. cum tactibus impudicis. Potuisset quidem etiam solum conatum sic punire; sed non constat voluisse, quod potuit velle. Impedimentum autem hoc, sicut dictum fuit, pendet totaliter à voluntate Ecclesiæ.

22.
Probatum
hæc doctrina.

Haud abnuo, tactus impudicos habere malitiam adulterij, seu injustos esse; sed affirmo, non vocari proprie & in communi sermone simpliciter adulterium, multò minus adulteri-

nam